

"לבי לחוקמי ישראל המתנדבים פעם ברכו ה'" (שופטים ה', ט')

משרד החינוך התרבות והספורט
המזכירות הפדגוגית
המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה
הכנסת - אגף ההסברה והדוברות

עושה הכנסת מבחר מונחים

משרד החינוך התרבות והספורט
המזכירות הפדגוגית
המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה

הכנסת
אגף ההסברה והדוברות

הכנסת
מבחר מונחים

ירושלים, תשס"ה - 2005

כתיבה: ד"ר שילה הטיס רולף
עריכה: נורית ברוורמן

תצלומים: מיכאל עמר
אלי נאמן - צילום בדף השער ובעמ' 20
עיצוב: סטודיו דודו הראל
הוצאה לאור: משרד החינוך, המחלקה לפרסומים
הכנה והבאה לדפוס: רונן בן-משה

נדפס בדפוס מאור ולך, ירושלים

כתובת אינטרנט של אתר המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה במשרד החינוך, התרבות והספורט:

www.education.gov.il/ezrachut

כתובת אינטרנט של אתר הכנסת: www.knesset.gov.il

התמונה על העטיפה היא של הכנסת

תשס"ה - 2005

© כל הזכויות שמורות למשרד החינוך התרבות והספורט, ירושלים

פתח דבר,

חוברת זו נועדה לשמש כלי עזר להבנת תהליכי החקיקה והדיון המתנהלים בכנסת. כמו לכל בית נבחרים גם לכנסת עולם מונחים ולשון משלה. המונחים המובאים כאן מתייחסים לסדרי הבית, לדרך ניהולו, למנגנוני העבודה, לזכויות ולחובות של חברי הכנסת, לסמכויות יושב ראש הכנסת, לסיעות ודרכי עבודתן, ועוד.

בחוברת עשרות מונחים שֶהִפְרַתֵּם במשולב נותנת תמונה ומידע על מקומה, תפקידה ומורכבות עבודתה של הכנסת. לא הובאו כל הערכים, אלא מבחר בלבד שיש בו כדי ליצור כלי עזר נוח לשימוש לתלמיד, למורה ולמנחה.

הערכים סדורים לפי סדר האלף־בית, ללא ה' הידיעה. כמו כן הודגשו בצבע, בתוך הטכסט, אותם ערכים הנזכרים בנפרד לפי מקומם בסדר האלף־בית.

בברכה,

העורכת

דבר יו"ר הכנסת, ראובן ריבלין

אני מברך על ההוצאה המחודשת של "מונחון הכנסת" - לקסיקון ובו מונחים הקשורים לבית-המחוקקים הישראלי. לקסיקון זה הוא פרי שיתוף-פעולה בין המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה במשרד החינוך והכנסת.

"מונחון הכנסת" הוא חלק ממערך שלם של תוכניות לימודים, סיורים, ימי עיון וסמינרים בנושאי חוק וממשל, המתקיימים ע"י המרכז הלימודי בכנסת, המיועדים לתלמידים, מורים ואנשי חינוך.

אני סבור, שהיום במיוחד יש מקום לחזק את המעורבות האזרחית של הדור הצעיר. יש לעודדם להכיר את עבודת הכנסת, את תהליך החקיקה ומקומה של הכנסת במערך השלטון, ויחסי הגומלין בינה ובין הממשלה ומערכת בתי המשפט.

אני מקווה שמונחון זה יהיה לעזר בהטמעת ערכי הדמוקרטיה.

עלו והצליחו.

בברכה,

ח"כ ראובן (רובי) ריבלין
יושב ראש הכנסת

(ה)אספה המכוננת

הגוף הפרלמנטרי שנבחר על-ידי הבוחרים בבחירות הכלליות הראשונות שהתקיימו בישראל לאחר הקמת המדינה, בכ"ד בטבת תש"ט – 25 בינואר 1949. השם מצביע על הכוונה שהאספה תחוקק חוקה. יומיים לאחר שהתכנסה לראשונה בט"ו בשבט, שינתה האספה המכוננת את שמה ל"כנסת".

(ה)אגף לקשרי חוץ

האגף לקשרי חוץ של הכנסת עוסק בקשרים הבינלאומיים של הכנסת. אלו כוללים, בין היתר, קשרים עם פרלמנטים במדינות אחרות, אירוח משלחות מחו"ל והכנת ביקורים של משלחות רשמיות מטעם הכנסת בחו"ל. הכנסת פעילה באיגוד הבינפרלמנטרי, ויש לה מעמד של משקיפה במועצת אירופה, בפרלמנט האירופי ובאספות הפרלמנטריות של נאט"ו, הארגון לביטחון ושיתוף פעולה באירופה והארגון לשיתוף פעולה כלכלי של מדינות הים השחור. בכנסת הוקמו אגודות ידידות פרלמנטריות עם כ-50 מדינות.

האספה המכוננת

אולם המליאה, 1996

אולם המליאה

באולם המליאה מתכנסת מליאת הכנסת ובו מתנהל הדיון הפומבי. בצידו האחד של האולם ניצבת במת הכנסת. במרכז הבמה יושב יו"ר הכנסת או אחד מסגניו, לשמאלו יושבים מזכיר הכנסת או אחד מסגניו וקצין הכנסת. מימין נמצא דוכן הנואמים ותא לקצרניות.

לרגלי במת הכנסת נמצא שולחן הממשלה. צורתו צורת פרסה וסביבו מושבים כמספר השרים בממשלה, לרבות אלו שאינם חברי כנסת. באולם מעבר לשולחן הממשלה, מסודרים 116 מושבים של חברי הכנסת בצורת מנורה (40 מושבים מצד ימין, 40 מושבים מצד שמאל ועוד 36 במרכז). ההחלטה להציב באולם רק 116 מושבים (ולא 120), נבעה משיקולי עיצוב ומהנחה, שבכל עת יכהנו חלק מחברי הכנסת כשרים וישבו ליד שולחן הממשלה. הקיר בחזית האולם עוצב מאבן גלילית על ידי האמן דני קרוון. בצדו השמאלי תלוי דיוקנו של חוזה המדינה – בנימין זאב הרצל.

אופוזיציה

האופוזיציה מורכבת מכל הסיעות שאינן חברות בממשלה. על פי רוב, סיעות האופוזיציה מתנגדות למדיניות הממשלה, אך קורה שסיעה מהאופוזיציה תומכת בחוק או החלטה שהממשלה מביאה לכנסת להצבעה.

אחוז החסימה

האחוז המינימלי (המזערי) של קולות שרשימת מועמדים, המשתתפת בבחירות כלליות, חייבת לקבל כדי שתוכל להיכנס לכנסת. אחוז החסימה עומד כיום על 1.5% מכלל הקולות הכשרים ויש הרוצים להעלותו על מנת לצמצם את מספר הסיעות הקטנות בכנסת.

ה)איגוד הבינפרלמנטרי

ארגון בינלאומי, שמקום מושבו בז'נבה, המאגד בתוכו כ-140 פרלמנטים בעולם. הכנסת חברה בארגון, המקיים כנסים פעמיים בשנה, כל פעם בעיר בירה אחרת. האיגוד מקיים דיונים בנושאים כלליים שעל סדר היום העולמי ובתרומתם האפשרית של הפרלמנטים לקידום. האיגוד עורך גם מחקרים השוואתיים על פרלמנטים ובונה מאגרי מידע בנושאים הקשורים לפרלמנטריזם.

כתובת אתר האינטרנט של האיחוד
הבינפרלמנטרי היא: <http://www.ipu.org>.

ארכיון הכנסת

בארכיון הכנסת מוחזקים מסמכים הקשורים לעבודה הפרלמנטרית של הכנסת, להנהלת המשכן, וכן תצלומים ופרסומי הכנסת. חלק מהחומר נמסר, כעבור זמן, לארכיון המדינה וחלקו נשמר במחסני הכנסת. הארכיון מאפשר לציבור הרחב לעיין בחומר ארכיוני שאינו חסוי.

אש התמיד

יצירה מפוסלת בכניסה למשכן הכנסת, פרי יצירתו של הפסל דוד פלומבו (1911-1966), לזכרם של הנופלים במלחמות ישראל. היצירה, העשויה מגרוטאות ברזל, מסמלת את הסנה הבוער, שלא אוכל. בטקסי קבלות פנים לראשי מדינות זרות, מונחים זרים לרגליה.

אתר האינטרנט (של הכנסת)

לכנסת אתר אינטרנט, שבו נמצא מידע על מקומה של הכנסת במערכת השלטון הישראלית; ההיסטוריה של הכנסת ועבודתה; סדרי היום והפרוטוקולים של מליאת הכנסת והוועדות; מחקרים ומסמכי רקע שהוכנו על-ידי המרכז למחקר ומידע של הכנסת; הצעות חוק וחוקים; וכן קישוריות לאתרים אחרים בארץ ובחו"ל. כתובת האתר היא: <http://www.knesset.gov.il>.

אש התמיד

רה"מ גולדה מאיר בהצבעה חשאית לבחירת נשיא המדינה, 10.4.73

בחירות כלליות

בחירות כלליות לכנסת אמורות להתקיים אחת לארבע שנים, אך הן יכולות להתקיים לפני המועד או, בתנאים מסוימים, מאוחר יותר.

הבחירות לכנסת הן כלליות (כל בעלי זכות הבחירה רשאים ליטול בהן חלק); ארציות (כל המדינה נחשבת אזור בחירה אחד ואין חלוקה לאזורי בחירה); ישירות (הבוחרים בוחרים רשימות של מועמדים ולא גוף בוחר); שוות (לכל אדם קול אחד); חשאיות (ההצבעה היא סודית ואיש מלבד הבוחר אינו רשאי לראות איזה פתק הכניס לקלפי); ויחסיות (מספר המושבים שרשימה מקבלת בכנסת מכלל 120 המושבים הוא ביחס לאחוז הקולות הכשרים שקיבלה בבחירות). כל אזרח מעל גיל 18 זכאי להצביע עבור רשימת מועמדים המשתתפת בבחירות, ולכל אזרח מעל גיל 21, ללא הבדל מוצא, מקום מגורים בארץ, מין או דת, והעומד בתנאים הקבועים בחוק, הזכות להיות מועמד מטעם רשימה כזאת. בבחירות לכנסות ה-14 וה-15 התקיימו בו בזמן גם בחירות לראש הממשלה. בחירות כלליות לראש הממשלה בלבד התקיימו גם במהלך כהונת הכנסת ה-15.

בחירת נשיא המדינה ומבקר המדינה

מליאת הכנסת היא זו הבוחרת את נשיא המדינה ואת מבקר המדינה בהצבעה חשאית, לתקופות כהונה של שבע שנים.

“דברי הכנסת”

הפרוטוקול הרשמי, המתוקן והמודפס, של הדברים הנאמרים במליאת הכנסת, ונספחים הקשורים לעבודת המליאה, כגון הצעות חוק, החלטות, מסקנות של ועדות הכנסת, תשובות שרים עליהן וכו', נקרא “דברי הכנסת”.

12

דו“ח מבקר המדינה

אחת לשנה, לפחות, מגיש מבקר המדינה דו“ח לכנסת על חריגות מהנוהל התקין במשרדים ומוסדות ממשלתיים, רשויות מקומיות, זרועות הביטחון, אנשים וגופים הפועלים מטעם המדינה, מפעלים, מוסדות, קרנות וגופים אחרים שהממשלה משתתפת בהנהלתם, או כל גוף הממומן על-ידי המדינה והנתון לביקורת על-פי חוק. לעתים מכין המבקר דו“ח בנושא מסוים. הוועדה לענייני ביקורת המדינה (ר’ ועדות קבועות) דנה בממצאי הדו“חות ומגבשת מסקנות והמלצות. מליאת הכנסת מקיימת דיון במסקנות והמלצות אלו וחוות דעתה מועברת למשרדי הממשלה. אחת לשנה חייבת הממשלה לדווח לכנסת על פעולות שננקטו בעקבות הביקורת.

דיון

הכנסת עורכת דיונים במליאתה לפני שהיא מקבלת החלטות. דיונים מתקיימים בקשר להצעות חוק, הצעות לסדר היום, הצעות להבעת אי-אמון או נושאים כלליים. דיון יכול להיות דיון אישי או דיון סיעתי. בדיון אישי כל אחד מחברי הכנסת רשאי להודיע ליושב-ראש הכנסת על רצונו להשתתף בדיון, ושמו נרשם ברשימת הנואמים. יושב-ראש הכנסת קובע את מכסת הזמן העומדת לרשות כל נואם. חבר כנסת שאינו נמצא באולם המליאה בהגיע תורו, מפסיד את רשות הדיבור בדיון. בדיון סיעתי קובעת ועדת

הכנסת (ר' ועדות קבועות) את מכסת זמן הדיבור והנאום העומדת לרשות כל סיעה (ר' סיעות), על-פי גודלה. הסיעה מודיעה ליושב-ראש הכנסת את שמות חברי הכנסת שייצגו אותה בדיון, ויושב-הראש קובע את סדר הופעת הדוברים.

דלתיים סגורות

ישיבות **מליאת הכנסת** פתוחות לציבור, והטלוויזיה משדרת את דיוני המליאה בשידור ישיר (ר' שידורי טלוויזיה). ישיבות **ועדות הכנסת** מתקיימות, בדרך כלל, בדלתיים פתוחות, אך יושב-ראש הוועדה יכול לקבוע ששיבה תתקיים "בדלתיים סגורות" – כלומר, ללא השתתפות אנשים שאינם חברים בוועדה, או שלא הוזמנו להשתתף בה. ישיבה כזאת נחשבת סודית ואין לפרסם את אשר נאמר בה.

הבעת אי-אמון

ר' הצעת אי-אמון

הבעת אמון

14

על-פי חוק-יסוד: הממשלה (ר' חוק-יסוד), "הממשלה מכהנת מכוח אמון הכנסת". בהתאם לשיטה של הבחירה הישירה של ראש הממשלה, יכול היה גם ראש הממשלה להכריז שהוא רואה בהצבעה מסוימת הבעת אמון בו. עם כניסתה לתוקף של הגרסה החדשה של חוק-יסוד: הממשלה, המבטלת את הבחירה הישירה, תוכל הממשלה להכריז שהיא רואה בהצבעה מסוימת הבעת אמון בה.

ח"כ צ'רלי ביטון מוצא מהמליאה על ידי סדרנים
לאחר קריאה לסדר בפעם השלישית 10.10.83

הודעה אישית

הודעה שמודיע חבר כנסת במליאת הכנסת ברשותו של היושב-ראש, כדי לתקן אי-הבנה בדבריו, או כדי להסיר האשמה שהושמעה נגדו בכנסת. הודעות אישיות נמסרות סמוך לסיום ישיבת המליאה.

הוצאה מהמליאה

אם חבר כנסת מתנהג בישיבת המליאה בצורה הפוגעת בכבוד הכנסת או כבודו של אחד

מחבריה, רשאי יושב-ראש הישיבה לקרוא אותו לסדר (ר' קריאה לסדר). לאחר שחבר הכנסת נקרא לסדר שלוש פעמים בישיבה אחת, רשאי יושב-הראש להוציא מהאולם, ואם יש צורך בכך, להוציא בכוח. אם חבר כנסת הוצא מישיבה, דנה ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות) באירוע בישיבתה הקרובה, והיא רשאית להחליט על הרחקתו של חבר הכנסת גם מישיבות נוספות של המליאה, עד חמש ישיבות.

ה(ה)כרזה על הקמת מדינת ישראל

(ר' מגילת העצמאות)

הנהלת הקואליציה

הנהלת הקואליציה כוללת נציגים מכל סיעות הקואליציה. היא קובעת את עמדת הקואליציה לגבי נושאים העומדים על סדר יומה של הכנסת (ר' סדר יום) ודנה בהצעות חוק פרטיות (ר' הצעת חוק) של חבריה, אשר הממשלה או חלק מסיעות הקואליציה מתנגדות להן.

הסתייגות

הסתייגות היא הבעת אי-הסכמה על-ידי חבר כנסת לנוסח של סעיף בהצעת חוק המוגשת לקריאה שנייה וקריאה שלישית. מליאת הכנסת מקיימת הצבעה על ההסתייגות (ר' הצבעות), ואם הרוב מצביע עבורה, היא מתקבלת.

הצבעה (במליאה)

חבר כנסת המשתתף בהצבעה יכול להצביע בעד או נגד, או להימנע. ישנם כמה סוגים של הצבעות במליאה: הצבעה בהרמת יד, שבה נמנים המצביעים בעד ונגד והנמנעים על-ידי מונים מבין חברי הכנסת; הצבעה אלקטרונית מתקיימת באמצעות לחיצה על לחצנים המותקנים במקום מושבם של חברי הכנסת. לכל חבר כנסת ארבעה לחצנים, אחד להצבעה בעד, אחד להצבעה נגד, אחד להימנעות והרביעי לזיהוי. תוצאות ההצבעה נראות על לוחות ההצבעה

לוח הצבעה אלקטרוני

הצבעה ידנית במליאה

המוצבים משני צדי המליאה מתחת לתקרה; הצבעה אישית, המתקיימת לפי בקשתם של לפחות 20 חברי כנסת, שבה מקריא מזכיר הכנסת את שמות חברי הכנסת וכל אחד מכריז על דרך הצבעתו; הצבעה חשאית מתקיימת בפתקים בקלפי והיא מתקיימת בעת בחירת נשיא המדינה ומבקר המדינה, או נציגי הכנסת בוועדות לבחירת שופטים, דיינים וקאדים.

הצהרת אמונים של חבר הכנסת

מייד לאחר כינונה של כנסת חדשה מצהיר כל חבר כנסת שנבחר לכהן בה הצהרת אמונים בזו הלשון: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת". חבר כנסת אינו רשאי לשנות את מילות ההצהרה. חברי הכנסת הנעדרים משיבת הפתיחה של כנסת חדשה, וחברי כנסת הבאים בעקבות חילופי גברי, מצהירים אמונים בשיבת המליאה הראשונה בה הם משתתפים.

הצעה לסדר

הצעה לסדר מתייחסת לסדר ניהול ישיבה או הצבעה (ר' הצבעות) במליאת הכנסת. חבר כנסת המגיש את ההצעה רשאי לבקש מיושב-ראש הישיבה (יושב-ראש הכנסת או אחד מסגניו) רשות להעלות את הצעתו. אם יושב-הראש מחליט לתת לחבר הכנסת רשות להעלות את ההצעה, הוא ינמק במשך לא יותר מדקה אחת ויושב-ראש הישיבה יחליט אם לקבלה או לדחותה.

הצעה לסדר היום

הצעה לסדר היום היא העלאת נושא הנמצא על סדר היום של המדינה (בדרך כלל נושא שהעיתונות התייחסה אליו), המחייבת תגובה מצדו של נציג הממשלה. ההצעה, בליווי דברי הסבר קצרים, מוגשת בכתב ליושב-ראש הכנסת. אסור שההצעה תכלול עלבון או חריצת דין נגד אדם, או שתעסוק בנושא שכבר הועלה בארבעת השבועות שקדמו למועד הגשת ההצעה. לכל סיעה יש מכסה של הצעות לסדר היום (ר' סיעות). אם ההצעה מאושרת, יכול הדיון בה להתמצות בתשובת נציג הממשלה או, לחילופין, רשאית המליאה להחליט להעלות אותה לדיון במליאת הכנסת או בוועדה מוועדות הכנסת.

הצעה דחופה לסדר היום

אם חבר כנסת חושב שהצעה לסדר היום שהוא מעלה היא חשובה או דחופה במיוחד, הוא רשאי לבקש שהיא תאושר על-ידי יושב-ראש הכנסת וסגניו (נשיאות הכנסת) כ"הצעה דחופה", וזו תעלה לדיון בשבוע שהוצעה. הצעה דחופה לסדר איננה נחשבת במניין המכסה של סיעתו של חבר הכנסת (ר' סיעות).

הצעת אי-אמון

הכנסת יכולה להביא להתפטרות הממשלה בהצבעה במליאת הכנסת (הצבעת אי אמון). כשמתקבלת הצעת אי אמון (ברוב של 61 חברי כנסת) הממשלה הופכת לממשלת מעבר עד לכינונה של ממשלה חדשה. האפשרות להציע אי אמון הוא האמצעי החשוב ביותר שיש לכנסת כדי לפקח על עבודת הממשלה.

הצעת החלטה

בסיומו של דיון במליאת הכנסת בנושא שאיננו הצעת חוק, יכולה כל סיעה, או קבוצה של סיעות, להציע הצעת החלטה לסיכום הדיון, והכנסת מצביעה על ההצעה (ר' הצבעות), או ההצעות, במידה והועלו הצעות שונות.

הצעת חוק

אחד מתפקידיו החשובים של בית המחוקקים הוא לחוקק חוקים חדשים, לתקן חוקים קיימים ולבטל חוקים שעבר זמנם. בכל מקרה מועלית הצעת חוק, וזו יכולה להיות מועלית על-ידי הממשלה, ועדה מוועדות הכנסת, חבר כנסת בודד או קבוצה של חברי כנסת. הצעת חוק ממשלתית או הצעת חוק של ועדה, עוברת שלוש קריאות במליאת הכנסת, כשבין הקריאה הראשונה והשנייה, ולעתים נדירות גם בין הקריאה השנייה והשלישית, דנה בה ועדה מוועדות הכנסת (ר' ועדות קבועות) והיא רשאית להכניס בה שינויים לקראת אישורה (ר' קריאה ראשונה, קריאה שנייה, קריאה שלישית). בשלב הדיון בוועדה יכולים גורמים שונים שהחוק נוגע להם להביע את דעתם, ויועץ משפטי של הכנסת מסייע בעבודת הניסוח הסופית. הצעת חוק פרטית, שהיא הצעה המוגשת על-ידי חבר כנסת או קבוצת חברי כנסת, אם אושרה על-ידי יושב-ראש הכנסת וסגניו (נשיאות הכנסת) עוברת גם קריאה מקדימה (קריאה טרומית) לפני הקריאה הראשונה. הצעת חוק שעברה קריאה שלישית נכנסת לספר החוקים לאחר פרסומה ב"רשומות".

התייעצות סיעתית

על-פי הנוהג, רשאים חברי סיעה (ר' סיעות) בוועדה לקבל פסק-זמן, כדי לקיים התייעצות לפני הצבעה.

ועדות הכנסת

לכנסת יש כמה סוגי ועדות: **ועדות קבועות**; **ועדות לעניין מסוים**; **ועדות חקירה פרלמנטריות** ו**ועדות מיוחדות**.

18

(ה)ועדה לפניית הציבור

פניות מהציבור לכנסת בנושאים הקשורים למגעיו עם רשויות השלטון וחוסר אונים בעמידה מול הבירוקרטיה, מטופלות על-ידי הוועדה לפניית הציבור, המורכבת מחברי כנסת. הוועדה הוקמה במהלך הכנסת ה-14 כוועדת משנה של ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות). פניות לוועדה חייבות להיעשות בכתב ולכלול את פרטיו המלאים של הפונה, וכל פנייה זוכה להתייחסות. הוועדה מקיימת דיונים על נושאים שלגביהם היו פניות רבות.

ועדות קבועות

הוועדות הקבועות של הכנסת הן ועדות הנבחרות ופועלות בכל כנסת ויש להן מעמד סטטוטורי (קבוע בחוק). תחומי עיסוקה של כל ועדה קבועה מוגדרים **בתקנון הכנסת**. הוועדות עוסקות בהכנת הצעות חוק (ר' הצעת חוק), ובדיונים בנושאים שבתחומי עיסוקן. לוועדות אלו ועדות משנה לטיפול בנושאים מסוימים, או ששתיים או יותר מביניהן יכולות להקים ועדה משותפת. **בכנסת ה-16 ישנן 12 ועדות קבועות** שהן (לפי סדר אלפבתי):

הוועדה לענייני ביקורת המדינה, שתחומי עיסוקה: הקשר עם מבקר המדינה (ר' דו"ח מבקר המדינה) ונציב תלונות הציבור; סמכויות על פי חוק מבקר המדינה וחוקים אחרים; מעמדם וסמכויותיהם של מבקרים פנימיים.

הוועדה לענייני מחקר ופיתוח מדעי וטכנולוגי, שתחומי עיסוקה: מדיניות מחקר ופיתוח (מו"פ) אזרחי בישראל; טכנולוגיות מתקדמות; מו"פ סביבתי ומחקר מדעי באקדמיה הישראלית למדעים; מחקר מדעי שלא במוסדות להשכלה גבוהה; מכוני מחקר; מדענים ראשיים של כלל משרדי הממשלה; המועצה הלאומית למחקר ופיתוח; קרנות מחקר; מידע ומחשוב.

הוועדה לקידום מעמד האישה, שתחומי עיסוקה: קידום מעמד האישה לקראת שוויון בייצוג, בחינוך ובמעמד האישי; מניעת אפליה בשל מין או נטייה מינית בכל התחומים; צמצום פערים בכלכלה ובשוק העבודה; מאבק באלימות כלפי נשים.

ועדת החוץ והביטחון, שתחומי עיסוקה: מדיניות החוץ של המדינה; כוחותיה המזוינים ובטחונה.

ועדת החוקה, חוק ומשפט, שתחומי עיסוקה: חוקת המדינה; חוקי-יסוד; חוקים וסדרי משפט.

ועדת החינוך והתרבות, שתחומי עיסוקה: חינוך; תרבות; מדע; אמנות; שידור; קולנוע; תרבות הגוף.

ועדת הכלכלה, שתחומי עיסוקה: מסחר ותעשייה; אספקה וקיצוב; חקלאות ודיג; תחבורה על כל ענפיה; איגוד שיתופי; תכנון ותיאום כלכלי; פיתוח; זכויות המדינה ואפוטרופסות על רכוש; רכוש ערבים נעדרים, רכוש יהודים מארצות אויב ורכוש יהודים שאינם בחיים; עבודות ציבוריות; שיכון.

ועדת הכנסת, שתחומי עיסוקה: תקנון הכנסת ועניינים הנובעים ממנו; חסינות חברי הכנסת ובקשות לנטילתה; סדרי הבית; המלצות על הרכבת הוועדות הקבועות והוועדות לעניין מסוים, וכן על מינוי יושבי-הראש שלהן; תיחום הוועדות ותיאום ביניהן; החלטות בדבר העברת הצעות חוק לוועדה המתאימה; העברת בקשות המוגשות לכנסת מן הציבור ליושב-ראש הכנסת או לוועדות הכנסת (ר' הוועדה לפניות הציבור); תשלומים לחברי כנסת; דיון בבקשות ובעניינים שאינם נוגעים לשום ועדה, או שלא נכללו בתפקידי ועדה אחרת.

ועדת הכספים, שתחומי עיסוקה: תקציב המדינה (ר' חוק התקציב); מסים לכל סוגיהם; מכס ובלו; מלוות; ענייני מטבע חוץ; בנקאות ושטרי כסף; הכנסות והוצאות המדינה.

ועדת העבודה, הרווחה והבריאות, שתחומי עיסוקה: עבודה; ביטחון סוציאלי, לרבות מערכת הבטחת הכנסה; המוסד לביטוח לאומי; בריאות; סעד; שיקום; נכים ושיקומם, לרבות נכי צה"ל ומשפחות נפגעי מלחמה וכן נפגעים אחרים; עבריינים צעירים; גמלאות ותגמולים; חוקת התשלומים לחיילים ולמשפחותיהם.

ישיבת ועדת החוץ והביטחון בראשותו של ח"כ אליהו בן-אלישר ובהשתתפות שר הביטחון יצחק רבין, 23.3.89

ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות, שתחומי עיסוקה: עלייה; קליטה; הטיפול ביורדים; חינוך יהודי וציוני בגולה; מכלול הנושאים הקשורים בעניינים אלה והנמצאים בתחום טיפולו של המוסד לתיאום בין ממשלת ישראל לבין ההסתדרות הציונית העולמית ובין ממשלת ישראל לבין הסוכנות היהודית.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שתחומי עיסוקה: שלטון מקומי; בניין ערים; כניסה לישראל ומרשם אוכלוסין; אזרחות; עיתונות ומודיעין; עדות; ארגון הדתות של יהודים ושל לא-יהודים; משטרה ובתי-סוהר.

ועדות לעניין מסוים

ועדות לעניין מסוים דומות באופן פעילותן ל**וועדות קבועות**, אך קיומן חייב באישור על-ידי כל כנסת חדשה. מבין הוועדות הבולטות לעניין מסוים: הוועדה למאבק בנגע הסמים, הוועדה לעובדים זרים והוועדה לזכויות הילד.

ועדות חקירה פרלמנטריות

הכנסת רשאית, מכוח סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, למנות ועדת חקירה פרלמנטרית, או למנות אחת מוועדותיה לשמש ככזו. היוזמה יכולה לבוא מטעמם של חבר כנסת או של ועדה. בוועדה כזו יכולים לכהן עד תשעה חברים. לפי הנהג מגישה ועדת חקירה פרלמנטרית את מסקנותיה לפני תום כהונת הכנסת שמינתה אותה. מבין ועדות החקירה הפרלמנטריות הבולטות שמונו עד כה: הוועדה בנושא רצח נשים על-ידי בני זוגן (מונתה בשנת 1995 והגישה דו"ח ב-1996) הוועדה בנושא המשבר במשק המים (מונתה בשנת 2001 והגישה דו"ח ב-2002), הוועדה לנושא פערים חברתיים (מונתה בשנת 2001) והוועדה בנושא תאונות הדרכים (מונתה בשנת 2002).

ועדות מיוחדות

הוועדות המיוחדות הן: הוועדה המסדרת הפועלת לקראת כינוסה של כל כנסת חדשה, לפני שאוישו הוועדות הקבועות, ועוסקת בשיבוץ חברי הכנסת בוועדות לפי סיעות, בהקצאת חדרים לחברי כנסת ולסיעות וכו'; ועדת הפירושים, שבפניה מובאים להכרעה נושאים הקשורים לתקנון הכנסת, הנמצאים במחלוקת; ועדת האתיקה, המטפלת בתלונות נגד חברי הכנסת על סמך כללי האתיקה של הכנסת.

ותיק חברי הכנסת

ותיק חברי הכנסת הוא חבר הכנסת שלו הוותק הגדול ביותר כחבר כנסת. הוא משמש כיושב-ראש הכנסת עד להיבחרו של יושב-ראש הכנסת הקבוע – בדרך כלל כבר בישיבה הראשונה של כנסת חדשה.

עד לשינוי חוק יסוד: הכנסת, באוגוסט 2000, היה זה זקן חברי הכנסת (החבר המבוגר ביותר שנבחר לכנסת), ששימש בתפקיד זה.

חברי כנסת

חברי הכנסת הם נבחרים העם והם מייצגים בכנסת את רשימות המועמדים שמטעמן נבחרו. ישנם 120 חברי כנסת והם פועלים בכנסת במסגרת **סיעות**. חברי הכנסת משתתפים בפעילות **מליאת הכנסת**, אלה שאינם שרים או סגני שרים **חברים בוועדות הכנסת**. **יושב-ראש הכנסת**, סגניו ויושבי ראש **ועדות הכנסת**, נבחרים מבין חברי הכנסת.

22

חדר הממשלה

חדר הממשלה במשכן הכנסת משמש לכינוס הממשלה בשעה שיש צורך לקיימו בכנסת וכן לאירועים מיוחדים, כמו הרמת כוסית לאחר השבעת ממשלה חדשה. החדר עוצב על-ידי דורה גד ויש בו ציור של ראובן רובין.

חוק

כללים משפטיים בנושא מסוים, הבנויים בצורת סעיפים, פסקאות וסעיפים קטנים, המנוסחים על-ידי הכנסת ומאושרים על-ידיה, ומחייבים את כל אזרחי המדינה ותאגידיה. בדרך כלל מספיק **רוב רגיל** (רוב המשתתפים בישיבה) בקריאה **שלישית** כדי להפוך הצעת **חוק לחוק**.

חדר הממשלה

חוק התקציב

חוק התקציב הוא חוק ממשלתי העוסק בהקצאות התקציביות של הממשלה לתקופה של שנה אזרחית אחת, הנקראת שנת כספים. חוק-יסוד: משק המדינה (ר' חוק-יסוד), מגדיר כמה מעיקריו של תקציב המדינה, וביניהם שהתקציב יוגש לכנסת לאישורה כהצעת חוק, לפחות חודשיים לפני ה-31 בדצמבר. הדיונים על תקציב המדינה בוועדת הכספים (ר' ועדות קבועות) ובמליאת הכנסת מלווים בנסיגות של קבוצות לחץ שונות (ר' שדולה), להביא לשינויים בחלק מההקצאות. חברי הכנסת מהאופוזיציה, המבקשים לעכב את העברתו של חוק התקציב, נוקטים בפיליבסטר ובהגשת הסתייגויות רבות. אלה גורמים לכך שהדיון בקריאה שלישית לחוק התקציב מתנהל, לעתים קרובות, ימים ולילות. במידה שחוק התקציב אינו עובר בקריאה שלישית עד סוף מארס של השנה שעליה הוא חל, דין הממשלה כדין ממשלה שהובע בה אי-אמון (ר' הצעת אי-אמון) ומתקיימות בחירות מוקדמות לכנסת. לחוק התקציב צמוד חוק ההסדרים, העוסק בנושאים שונים הנוגעים לביצוע התקציב, לרבות שינויים בחקיקה.

חוקה

חוקה היא מסמך יסוד של המערכת הערכית-פוליטית של המדינה, הכולל כללים בסיסיים לגבי מהות המדינה ומעמד אזרחיה. למרות שהכרזת העצמאות של מדינת ישראל (ר' מגילת העצמאות) מדברת על חוקה, עדיין אין למדינת ישראל חוקה כתובה וזאת, בין היתר, בגלל התנגדות המפלגות החרדיות לקבל חוק חילוני כחוק עליון וחילוקי דעות בנושא מהותן של זכויות האדם. בהעדר חוקה, החליטה הכנסת ב-1950 להתחיל בחקיקת חוק-יסוד, שכל אחד מהם יעסוק בנושא מסוים, וכל חוקי היסוד ביחד יהוו, בבוא העת, חוקה.

חוק-יסוד

חוקי-היסוד הם חוקים, שכל אחד מהם עוסק בשאלת יסוד מסוימת בנושא חוקתי. בשנת 1950 הוחלט על חקיקת חוקי-יסוד, לאחר שהכנסת לא הצליחה לחוקק חוקה. כשתסתיים חקיקת חוקי-היסוד, כולם ביחד יהוו חוקה.

חוקי-היסוד הקיימים: הכנסת (1958), מקרקעי ישראל (1960), נשיא המדינה (1964), משק המדינה (1971), הצבא (1976), ירושלים בירת ישראל (1980), השפיטה (1984), מבקר המדינה (1988), כבוד האדם וחירותו (1992), חופש העיסוק (גרסה שנייה - 1994), הממשלה (גרסה שלישית - 2001).

חילופי גברא (רבים: חילופי גברי)

ביטוי בארמית שפירושו "החלפת אנשים באחרים למילוי תפקיד מסוים". משתמשים בביטוי בקשר לחברי כנסת הנכנסים לכנסת במהלך כהונתה, במקומם של חברי כנסת שהתפטרו או נפטרו. משתמשים בביטוי גם לתאר מצב בו חבר כנסת מחליף חבר אחר כחבר בוועדה (ר' ועדות הכנסת).

חסינות

חסינות של חבר כנסת מתייחסת למערכת זכויות הקבועות בחוק, המונעת את העמדתו לדיון או פגיעה בגופו ובפרטיותו, אלא אם הוסרה חסינותו כדין. לחברי הכנסת ישנה חסינות פרלמנטרית, שנועדה לאפשר להם לבצע את תפקידם ללא חשש מתביעות משפטיות. החסינות המהותית קובעת שחבר כנסת לא יישא באחריות פלילית או אזרחית בשל פעולות שביצע למען מילוי תפקידו. לחבר כנסת יש גם חסינות מפני חיפוש, מעצר, דיון פלילי והליכים משפטיים שאינם נוגעים למילוי תפקידו. חסינות משכן הכנסת (ר' משכן הכנסת) ורחבתו (ר' רחבת הכנסת) היא הזכות, על פי חוק, למנוע את הכניסה לתוכו, אלא אם הכניסה הותרה. **יושב-ראש הכנסת** רשאי, בהתייעצות עם סגניו, לאסור את הכניסה לשטחים מסוימים במשכן וברחבה אלא ברשיון, וזאת כדי לקיים את הסדר והביטחון בהם.

חקיקה

חקיקה ראשית היא פעולת אישור **הצעת חוק** והפיכתה **לחוק** או לתיקון לחוק קיים. פעולה זאת נעשית על-ידי **מליאת הכנסת** בסיוע **הוועדות הקבועות**. התהליך כולל קריאה מקדימה (במקרה של הצעת חוק של חבר כנסת); **קריאה ראשונה**; **קריאה שנייה** ו**קריאה שלישית**, כשהצעת החוק מגיעה לדיון בוועדה לאחר הקריאה המקדימה והקריאה הראשונה. לאחר הקריאה השלישית מתפרסם החוק החדש ב"**רשומות**", לפני שהוא נכנס לתוקף.

חקיקה משנית היא פעולה הקובעת תקנות, צווים, חוקי עזר והוראות מטעם הגופים השונים ברשות המבצעת, במסגרת החקיקה הראשית. **ועדות הכנסת** הן המאשרות תקנות וצווים אלה לפי הקבוע בחוק בכל מקרה ומקרה. הוועדות גם מאשרות חקיקה משנית שיש בעקבותיה אפשרות של הענשה.

טלויזיה

ר' ערוץ הכנסת

25

טרקלין שאגאל

אולם קבלות הפנים בכנסת, אשר עוטר על-ידי האמן היהודי, יליד רוסיה, מארק שאגאל (1885-1987). עבודותיו של שאגאל בטרקלין כוללות שלושה שטיחי קיר (גובלנים), שנים עשר פסיפסי רצפה ופסיפס קיר (מוזאיקות).

קבלת פנים בטרקלין שאגאל לכבוד נשיא ארה"ב ג'ימי קרטר, בנוכחות נשיא המדינה, יצחק נבון וראש הממשלה מנחם בגין, 12.3.79

ה) יועץ (ה) משפטי של הכנסת

לכנסת יועץ משפטי העומד בראש לשכה משפטית. היועץ ומשפטני הלשכה מעניקים ייעוץ משפטי ליושב-ראש הכנסת, להנהלת הכנסת ולוועדותיה (ר' ועדות הכנסת), ולהם תפקיד חשוב בתהליך החקיקה. היועץ המשפטי גם מייצג את הכנסת בערכאות משפטיות.

26

יושב-ראש הכנסת

יושב-ראש הכנסת הוא העומד בראש הכנסת ומנהל את ענייניה. הוא נבחר על-ידי הכנסת מבין חבריה, בדרך כלל בישיבה הראשונה של כנסת חדשה, בהצבעה גלויה. הוא נבחר לכל תקופת כהונתה של הכנסת ויכול להיבחר יותר מפעם אחת. יושב-ראש הכנסת מייצג את הכנסת כלפי חוץ ואחראי על שמירת כבודה, על סדר ישיבותיה, על קיום תקנונה (ר' תקנון הכנסת) ועל קביעת סדר היום של ישיבותיה (יחד עם סגניו). יושב-ראש הכנסת, או אחד מסגניו, יושבים בראש ומנהלים את ישיבות מליאת הכנסת. בנוסף, הוא מופקד על שמירת חסינותם של חברי הכנסת ומשכן הכנסת ורחבתה (ר' חסינות), ואחראי על מזכיר הכנסת, על מזכירות הכנסת ועל תקציב הכנסת, כמו גם על קצין הכנסת ועל עובדי הכנסת. יושב-ראש הכנסת ממלא את מקומו של נשיא המדינה בהעדרו. כנשיא בפועל יושב-ראש הכנסת הוא השלישי במעלה בין אישי המדינה, לאחר נשיא המדינה וראש הממשלה.

יושב ראש הכנסת ה-11, ח"כ שלמה הלל

אולם המליאה והיציעים

יציעים

באולם המליאה שני יציעים: יציע הציבור, המיועד לציבור הרחב הבא למשכן (כל אזרח, שניתנת לו הרשות להיכנס למשכן הכנסת, רשאי לצפות בדיוניה) ויציע מיוחד, המיועד למוזמנים, אורחי כבוד של הכנסת ועיתונאים.

במעמדים ממלכתיים, כגון ישיבת הפתיחה של כנסת חדשה או הכתרת נשיא המדינה, יושבים ביציע המיוחד כל ראשי המוסדות הממלכתיים והציבוריים בארץ, ונציגי הנציגויות הזרות בישראל. בין יציע הציבור לבין היציע המיוחד חוצץ קיר מזכוכית משוריינת, וזאת בעקבות אירוע שהתרחש במשכן הכנסת, כשזה שכן בבית פרומין ברח' המלך ג'ורג'. אדם מעורער בנפשו השליך רימון בכיוון שולחן הממשלה, ופצע את ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון, ומספר שרים.

(ה)ישיבה הראשונה של כנסת חדשה

חוק-יסוד: הכנסת (ר' חוקי-יסוד), קובע ששיבתה הראשונה של כנסת חדשה לאחר בחירות כלליות תיפתח על-ידי נשיא המדינה. בהעדרו של הנשיא פותח את הישיבה זקן חברי הכנסת. עד לבחירתו של יושב-ראש הכנסת, מנהל זקן חברי הכנסת את הישיבה וקורא לחברי הכנסת להצהיר אמונים (ר' הצהרת אמונים).

ישיבת הכנסת

מליאת הכנסת מקיימת את ישיבותיה הקבועות, כשאין הכנסת נמצאת בפגרה, בימים שני, שלישי ורביעי. מספר הישיבות השבועיות ומועדיהן נקבעים על-ידי יושב-ראש הכנסת באישור ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות). סדר היום של ישיבות הכנסת נקבע על-ידי יושב-ראש הכנסת וסגניו (נשיאות הכנסת). ישיבות הכנסת פומביות, למרות שלכנסת הזכות להחליט לשבת בדלתיים סגורות – דבר שמעולם לא קרה. פרטוקולים של הישיבות מפורסמים ב"דברי הכנסת".

כתבים פרלמנטריים בכנסת ה-8, 3.9.75

כללי האתיקה

חברי הכנסת מחויבים בכללי התנהגות נאותים, הכוללים שמירה על כבוד הכנסת וכבוד חבריה, התנהגות ההולמת את מעמדם ואת חובותיהם כחברי כנסת והימנעות משימוש בלתי ראוי בחסינותם כחברי כנסת. הכללים נוסחו בידי ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות). ועדת האתיקה (ר' ועדות מיוחדות), הממונה על-ידי יושב-ראש הכנסת, היא זו המטפלת בקובלנות נגד חברי כנסת שלפי החשד הפרו את כללי האתיקה. הוועדה רשאית להעיר, להזהיר, לנזוף ולנזוף בחומרה על פגיעה בכללים.

כנס

כל מושב שנתי של הכנסת (ר' מושב הכנסת) מחולק לשני כנסים: כנס החורף הנפתח לאחר שמחת תורה ומסתיים לפני חג הפסח, וכנס הקיץ הנפתח לאחר חג הפסח ומסתיים בקיץ - בסוף חודש יולי או תחילת אוגוסט.

כנס(ה)

שמו של בית הנבחרים או הפרלמנט הישראלי. לכנסת בית אחד (להבדיל, למשל, מהקונגרס האמריקני שבו שני בתים - בית הנבחרים והסנאט) וכל החברים בה - חברי הכנסת - נבחרים מתוך רשימות מועמדים המשתתפות בבחירות כלליות. מקור השם "כנסת" הוא בכנסת הגדולה, אשר התכנסה בירושלים לאחר שיבת ציון הראשונה מגלות בבל.

כתבים פרלמנטריים

לרוב אמצעי התקשורת בישראל, הכתובים והאלקטרוניים, יש כתבים במשכן הכנסת, המסקרים את פעילות הכנסת וחברי הכנסת במשכן. לכתבים הפרלמנטריים בישראל יש חופש תנועה במשכן הכנסת, שאין לו אח ורע במדינות אחרות. אחד מתפקידי דובר הכנסת הוא לתדרך את הכתבים.

מגילת העצמאות

מגילת העצמאות היא מסמך ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. המגילה הוקראה על-ידי דוד בן-גוריון בה' באייר תש"ח – 14 במאי 1948. ההכרזה כוללת נוסף לעצם ההצהרה על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל בשם "ישראל", גם חלק היסטורי, המסביר את הקשר בין העם היהודי וארצו ואת זכותו לתקומה מדינית בה; הצהרה על הקמת מוסדות השלטון הזמניים של המדינה עד שתיקבע חוקה על ידי אספה מכוננת נבחרת (ר' האספה המכוננת); הצהרה על דמותה של המדינה שתהיה מדינה יהודית, דמוקרטית, פתוחה לעליית יהודים, תקיים שוויון זכויות לכל אזרחיה ותשמור על העקרונות הגלומים במגילת האו"ם, וקריאה לשלום ולשיתוף פעולה עם ערביי ישראל, המדינות השכנות ועמיהן, העם היהודי בתפוצות והאו"ם. העתק מן המגילה מוצג בכניסה לטרקלין שאגאל. בעקרונות המוזכרים בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (ר' חוקי יסוד), נאמר: "זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יכובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל".

מושב הכנסת

מושב הכנסת הוא שנת העבודה של הכנסת. המושב מתחיל לאחר שמחת תורה ובמהלכו מתקיימים שני כנסים – כנס החורף וכנס הקיץ (ר' כנס), שמשך זמנם המשותף הוא כשמונה חודשים. כנסת הנבחרת במועד שנקבע בחוק (נובמבר) ומכהנת ארבע שנים, מקיימת ארבעה מושבים. קורה גם שבכנסת מסוימת מתקיימים חמישה מושבים או פחות מארבעה.

מזכיר הכנסת

מזכיר הכנסת עומד בראש מזכירות הכנסת, מסייע ליושב-ראש הכנסת בניהול עבודתה הפרלמנטרית של הכנסת, ואחראי על ניהולה התקין של הנהלת הכנסת, תקציבה ומשקה. המזכיר מתמנה על-ידי יושב-ראש הכנסת וסגניו (נשיאות הכנסת). המזכיר חבר באיגוד מזכירי הפרלמנטים שליד האיחוד הבינפרלמנטרי.

מזנון הח"כים

מזנון הח"כים מיועד לחברי הכנסת, אורחיהם ובעלי אישור מיוחד מבין עובדי הכנסת. שלא כפרלמנטים אחרים, מזנון הח"כים פתוח גם לכתבים הפרלמנטריים. לרשות באי הבית עומד גם מזנון כללי.

מימון מפלגות

בהתאם לחוק מימון מפלגות, זכאית כל מפלגה, שזכתה בייצוג בכנסת, למימון הוצאותיה בבחירות ולמימון הוצאותיה השוטפות על-ידי אוצר המדינה. המימון מתבצע בכל חודש, למן החודש הראשון שלאחר פרסום תוצאות הבחירות (ר' בחירות כלליות) ועד החודש בו מפורסמות תוצאות הבחירות לכנסת חדשה. היקף המימון נקבע לפי יחידת מימון אחת לכל חבר כנסת. מטרת המימון היא להגביר את השוויוניות שבין היכולות של המפלגות השונות. חסרונה של שיטה זו בכך שהיא מעודדת את פיצולן של סיעות בכנסת לקראת בחירות חדשות.

מליאת הכנסת

המליאה היא הגוף המרכזי והסמכות העליונה של הכנסת. היא כוללת את כל 120 חברי הכנסת, אך לא דרושה נוכחותם של כל חברי הכנסת כדי לקיים את פעולותיה השונות. עבודת המליאה כוללת את מלאכת החקיקה, דיון ציבורי בענייני המדינה, פיקוח על עבודת הממשלה, בחירת נושאי תפקידים ממלכתיים מסוימים ופעילות טקסטית.

במליאה מועלות הצעות חוק, שאילתות לשרי הממשלה, הצעות לסדר היום, הצעות אי אמון לראש הממשלה וכן נערכים בה דיונים בנושאים המועלים על סדר היום. החלטות המליאה מתקבלות ברוב דעות של המשתתפים בהצבעה, אם אין בחוק הוראה אחרת לעניין זה. הצבעה יכולה להיערך במספר דרכים: הרמת ידיים, הצבעה אלקטרונית, הצבעה שמית או הצבעה חשאית בכתב. הצבעה לנטילת חסינות, למשל, היא הצבעה גלויה ואילו בחירת נשיא המדינה או מבקר המדינה היא הצבעה חשאית.

במליאה מתקיימים גם טקסים שונים, חלקם בשגרה כמו מושב הפתיחה של כל כנסת חדשה, וחלקם מיוחדים לציון אירוע מסוים. חברי הכנסת רשאים לדבר במליאה בעברית או בערבית בלבד, אך אורחים מחו"ל, המוזמנים לנאום בפניה, רשאים לדבר בשפתם. ההופעה המפורסמת ביותר הייתה זו של נשיא מצרים, אנואר סדאת, ב-20 בנובמבר 1997.

מליאת הכנסת מתכנסת מידי שבוע, בימים ב', ג' מהשעה 16:00 וביום ד' מהשעה 11:00, פרט לתקופת הפגרה. הישיבה נמשכת, בדרך כלל, כארבע שעות, אם כי ייתכנו ישיבות קצרות יותר או ארוכות יותר. סדר היום השבועי של הכנסת נקבע מראש על ידי נשיאות הכנסת, כלומר על ידי יו"ר הכנסת וסגניו, כאשר ישיבה אחת בשבוע מוקדשת לדיון בהצעות לסדר היום ובהצעות חוק פרטיות, ושתי ישיבות נוספות מיועדות למתן תשובות על שאילתות.

נשיא ארה"ב ביל קלינטון בעת נאומו במליאת הכנסת – 27.10.1994

מפלגה

המפלגות הן היחידה הבסיסית במערכת הפוליטית. מפלגה יכולה להיות מבוססת על אידיאולוגיה או על אינטרסים. על-פי חוק המפלגות, חייבת כל מפלגה להירשם אצל רשם המפלגות ולעמוד בקריטריונים מסוימים מבחינה ארגונית ומבחינה כספית. מפלגה יכולה להתמודד בבחירות כלליות לכנסת ברשימה משלה, או בשיתוף עם מפלגות אחרות, או יחד עם גופים ואישים שאינם רשומים כמפלגות. חוק מימון המפלגות מבטיח למפלגה המיוצגת בכנסת מימון לכיסוי הוצאותיה השוטפות על בסיס מספר חבריה בכנסת.

לא תירשם מפלגה אם יש במטרותיה שלילת קיומה של המדינה כיהודית ודמוקרטית, הסתה לגזענות, תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל, או יסוד סביר למסקנה כי המפלגה תשמש מסווה לפעולות בלתי חוקיות.

מצליף

לרוב הסיעות יש מצליף, אשר תפקידו לדאוג לכך שחברי סיעתו יהיו נוכחים בהצבעות במליאת הכנסת ובוועדות הכנסת, ושיצביעו בהתאם להחלטת הסיעה, במידה ומוחלט לקיים משמעת סיעתית.

מרכז ללימודי אזרחות ודמוקרטיה בכנסת

המרכז ללימודי אזרחות ודמוקרטיה בכנסת פועל במסגרת המזכירות הפדגוגית של משרד החינוך בשיתוף עם הכנסת. המרכז מארגן ומפעיל ימי עיון, סיורים לימודיים וסמינרים בני יומיים בנושאי אזרחות ודמוקרטיה.

הפעילות במרכז מספקת מענה חינוכי משלים ללימוד נושאי יסוד באזרחות, דמוקרטיה וממשל. למשתתפים ניתנת הזדמנות יוצאת דופן להכיר, להתנסות ולחוות באופן אישי ובלתי אמצעי, תהליכים אזרחיים ועבודה פרלמנטרית בכנסת.

הפעילויות מיועדות לתלמידי בתי הספר העל יסודיים, לאנשי חינוך ולצוותי הוראה מכל מגזרי האוכלוסיה ברחבי הארץ.

מרכז למחקר ומידע

גוף הידוע בשם מ.מ.מ., שהוקם בכנסת בשנת 2000 ואשר תפקידו להכין מחקרים ומסמכי רקע עבור ועדות הכנסת, חברי הכנסת, הנהלת הכנסת ומחלקות הכנסת.

משכן הכנסת

משכן הכנסת הוא הבניין, שבו שוכנת הכנסת ואשר חלה עליו חסינות. לאחר קיום הבחירות לאסיפה המכוננת, שהפכה לכנסת הראשונה, נדה הכנסת בין בניין הסוכנות היהודית בירושלים, ובניינים שונים בתל-אביב. ב-1950 השתכנה הכנסת בבית ארזי-פרומין, ברחוב המלך ג'ורג' בירושלים, ובי"ד באלול תשכ"ו – 30 באוגוסט 1966, עברה למשכנה החדש, שנבנה בגבעת רם. אדריכל הבניין היה יוסף קלרוין (1893-1971), שזכה בתחרות לבניין הכנסת שנערכה בשנת 1957, אולם השתתפו בתכנון אדריכלים רבים נוספים. דורה גד היתה ממונה על אדריכלות הפנים.

משמעת סיעתית

בנושאים בעלי משמעות עקרונית או חשיבות פוליטית ואידיאולוגית, נוהגות הסיעות להטיל משמעת סיעתית בהצבעות במליאת הכנסת ובוועדות הכנסת – כלומר, חברי הסיעה חייבים להצביע לפי החלטת הסיעה. בשנים האחרונות, בייחוד מאז הנהגת בחירות מקדימות (פריימריס) במפלגות רבות, התרופפה עד מאוד המשמעת הסיעתית.

משמר כבוד בעת ביקורו של נשיא גרמניה יוהנס ראו 16.2.00

משמעת קואליציונית

הסיעות החברות בקואליציה מחויבות במשמעת קואליציונית, כאשר עומדת להצבעה החלטה שיש לממשלה עמדה כלפיה, או שהיא נוגעת לנושא שקיימים לגביו הסכמים קואליציוניים מחייבים. חברי הממשלה נושאים באחריות בפני הממשלה להצבעת חברי סיעתם בכנסת בנושאים שחלה לגביהם משמעת קואליציונית. בשנים האחרונות התרופפה המשמעת הקואליציונית.

משמר הכנסת

משמר הכנסת הוקם על-פי חוק כדי לשמור על הביטחון במתחם הכנסת, ועל חסינות משכן הכנסת ורחבתו (ר' רחבת הכנסת). למשמר, שבראשו עומד קצין הכנסת, סמכויות זהות לאלה של משטרת ישראל בתחום שליטתו. אנשי המשמר נוטלים חלק בטקסים ממלכתיים במתחם הכנסת ובטקס הדלקת המשואות בהר הרצל בערב יום העצמאות.

מתחם הכנסת

השטח שעליו חלה חסינות על-פי חוק משכן הכנסת ורחבתו (ר' רחבת הכנסת).

נאום בכורה

הנאום הראשון של חבר כנסת חדש במליאת הכנסת. על-פי הנוהג אין מפריעים לחבר כנסת חדש בזמן נאום הבכורה שלו בקריאות ביניים, וחבר הכנסת המדבר אחריו מברכו מהדוכן.

36

נציבות הדורות הבאים

נציבות הדורות הבאים הוקמה בשנת 2002. תפקידה הוא לבחון את השפעת החקיקה הראשית והמשנית על הדורות הבאים ולהטמיע, בקרב מקבלי ההחלטות, תהליך חשיבה המתייחס להשפעת מעשיהם על תופעות בעתיד. נציבות הדורות הבאים עוסקת במספר תחומים עיקריים: חינוך, בריאות, איכות הסביבה, תכנון ובנייה, דמוגרפיה, מדע, טכנולוגיה, משאבי הטבע, פיתוח, איכות החיים, משפט, משק וכלכלה וכל תחום שוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת קבעה שיש לו השפעה ניכרת על הדורות הבאים.

נשיאות הכנסת

כינוי בלתי-רשמי, שאינו מעוגן בחוק או בתקנון הכנסת, ליושב-ראש הכנסת וסגניו, כשאלו מתכנסים לקבוע את סדר היום של מליאת הכנסת ולקבל החלטות שונות הקשורות לניהול עבודתה הפרלמנטרית של הכנסת.

ספריית הכנסת, 1996

סדר יום

למליאת הכנסת ולוועדות הכנסת יש סדר יום למהלך ישיבותיהן בכל יום. סדר היום של המליאה נקבע על-ידי יושב-ראש הכנסת וסגניו (נשיאות הכנסת), על-פי סדר שחלקו נקבע בתקנון הכנסת. בסדר היום ישנם מועדים לעניינים שהממשלה מבקשת להעלותם, לעניינים שחברי הכנסת מבקשים להעלותם ונושאים הנקבעים על-ידי יושב-ראש הכנסת וסגניו. סדרי היום של הוועדות נקבעים על-ידי יושב-הראש שלהן. סדר היום של המליאה מתפרסם, בין היתר, באתר האינטרנט של הכנסת בבוקרו של יום הישיבה. סדרי היום של הוועדות לשבוע מתפרסמים באתר האינטרנט ביום ד' בשבוע שלפניו.

38

סיעה

רשימת מועמדים, שהשתתפה בבחירות כלליות ונבחרה לכנסת, נקראת סיעה. חברים בה כל חברי הכנסת, שנבחרו מטעמה. חלק גדול מפעילות הכנסת וחלוקת התפקידים בה נעשה על בסיס סיעתי. במהלך כהונת הכנסת יכולה סיעה להתפצל, או מספר סיעות יכולות להתאחד. איחוד או פיצול דורש את אישור ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות).

ספריית הכנסת

ספריית הכנסת מספקת שירותי השאלת ספרים ומידע זמין לחברי הכנסת, הנהלת הכנסת ובאי הבית. בנוסף לספרים, תקליטורים, פרסומים רשמיים, כתבי עת ועיתונים, אחראית הספרייה על איסוף קטעי עיתונות בעברית, ערבית ורוסית, ועל פיתוח אתר האינטרנט של הכנסת ועדכונו.

עוזרים פרלמנטריים

מאז שנת 1977 קיים בכנסת מוסד העוזרים הפרלמנטריים, המסייעים לחברי הכנסת בעבודתם הפרלמנטרית. העוזרים, אשר רובם סטודנטים, מקבלים את שכרם מהכנסת.

ערוץ הכנסת

ערוץ הכנסת הוא ערוץ טלוויזיה המשדר מן הכנסת בהתאם לחוק שידורי טלוויזיה מהכנסת, התשס"ד-2003. מטרתו של הערוץ היא לאפשר נגישות לדיוני הכנסת ולעבודתה, לטפח מודעות אזרחית ולחזק את ערכי הדמוקרטיה. הערוץ מעביר בשידור חי את ישיבות מליאת הכנסת במלואן, את דיוני ועדות נבחרות וארועים ממלכתיים שונים. כמו כן מגיש הערוץ מהדורה מסכמת של חדשות היום, תכנית נוער, תכנית בוקר אקטואלית ותכניות המבוססות על ראיונות עם חברי כנסת.

חברי הכנסת מיכאל בר-זוהר, עמנואל זיסמן וגדעון גדות עם העוזרים הפרלמנטריים שלהם 7.11.89

פגרת הכנסת

פגרת הכנסת היא תקופה שבה נמצאת הכנסת בחופשה ואינה מקיימת את ישיבותיה ופעילותה הרגילה. לכנסת שתי פגרות בכל מושב. פגרה אחת מתקיימת בקרבת חג הפסח, לאחר כנס החורף של הכנסת, ופגרה שנייה מסוף יולי או תחילת אוגוסט עד אחרי שמחת תורה, לאחר כנס הקיץ של הכנסת. הכנסת יוצאת לפגרה גם לפני בחירות כלליות. בעת הפגרה רשאיות ועדות הכנסת להמשיך בעבודתן, באישור ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות). כמו כן קיימת אפשרות לכנס בתקופת הפגרה כנס מיוחד של הכנסת על-פי דרישה של לפחות 30 חברי כנסת או של הממשלה.

פִּילִיבֶסְטֵר

טכסיס פרלמנטרי, שעל-פיו מאריכים חברי האופוזיציה בנאומיהם, בעיקר בעת הדיון בקריאה שנייה ובקריאה שלישית של חוק ההסדרים וחוק התקציב בסוף כל שנה אזרחית, כדי לעכב את העברתם של חוקים אלה ולגרם מבוכה לממשלה. הפיליבסטר הארוך ביותר בהיסטוריה של הכנסת נמשך למעלה מ-10 שעות.

פניות הציבור

ר' הוועדה לפניות הציבור

פרוטוקול

כל הדיונים במליאת הכנסת ובוועדות הכנסת נרשמים על-ידי קצרניות. כתב הקצרנות הוא הפרוטוקול. הפרוטוקולים מדיוני המליאה מתפרסמים בדברי הכנסת וכן באתר האינטרנט של הכנסת. הפרוטוקולים מישיבות הוועדות נשמרים בארכיון הכנסת ומאז סוף 1999, אלה שאינם מישיבות סגורות מתפרסמים באתר האינטרנט.

קואליציה

הקואליציה מורכבת מן הסיעות החברות בממשלה, בין אם הן מיוצגות בממשלה ובין אם לאו (בעבר בחרו כמה מהסיעות החרדיות להיות בקואליציה, אך לא למנות שרים או סגני שרים). חברות הקואליציה אמורות לתמוך בהחלטות הממשלה ובמדיניותה, למרות שבשנים האחרונות רופפת המשמעת הקואליציונית. סיעות יכולות גם לתמוך במדיניות הממשלה מבלי להיות חברות בקואליציה.

41

קצין הכנסת

קצין הכנסת עומד בראש משמר הכנסת ויחידת הסדרנים, והוא ממונה על בטחונו של משכן הכנסת ועל קיום הסדר בו. הקצין מתמנה על-ידי יושב-ראש הכנסת, באישור ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות). הקצין אחראי על מתן אישורי כניסה לכנסת וכן על הרחקת אדם מן המשכן, אם הפר את הסדר או סירב לציית להוראות. הוא רשאי, באמצעות הסדרנים ואנשי המשמר, לעצור אדם ללא צו מעצר, אם יש לו יסוד סביר לחשוד שהוא עבר עבירה. קצין הכנסת אחראי גם על ביצוע הרחקה בכוח של חבר כנסת מאולם המליאה, על-פי החלטתו של יושב-ראש הכנסת.

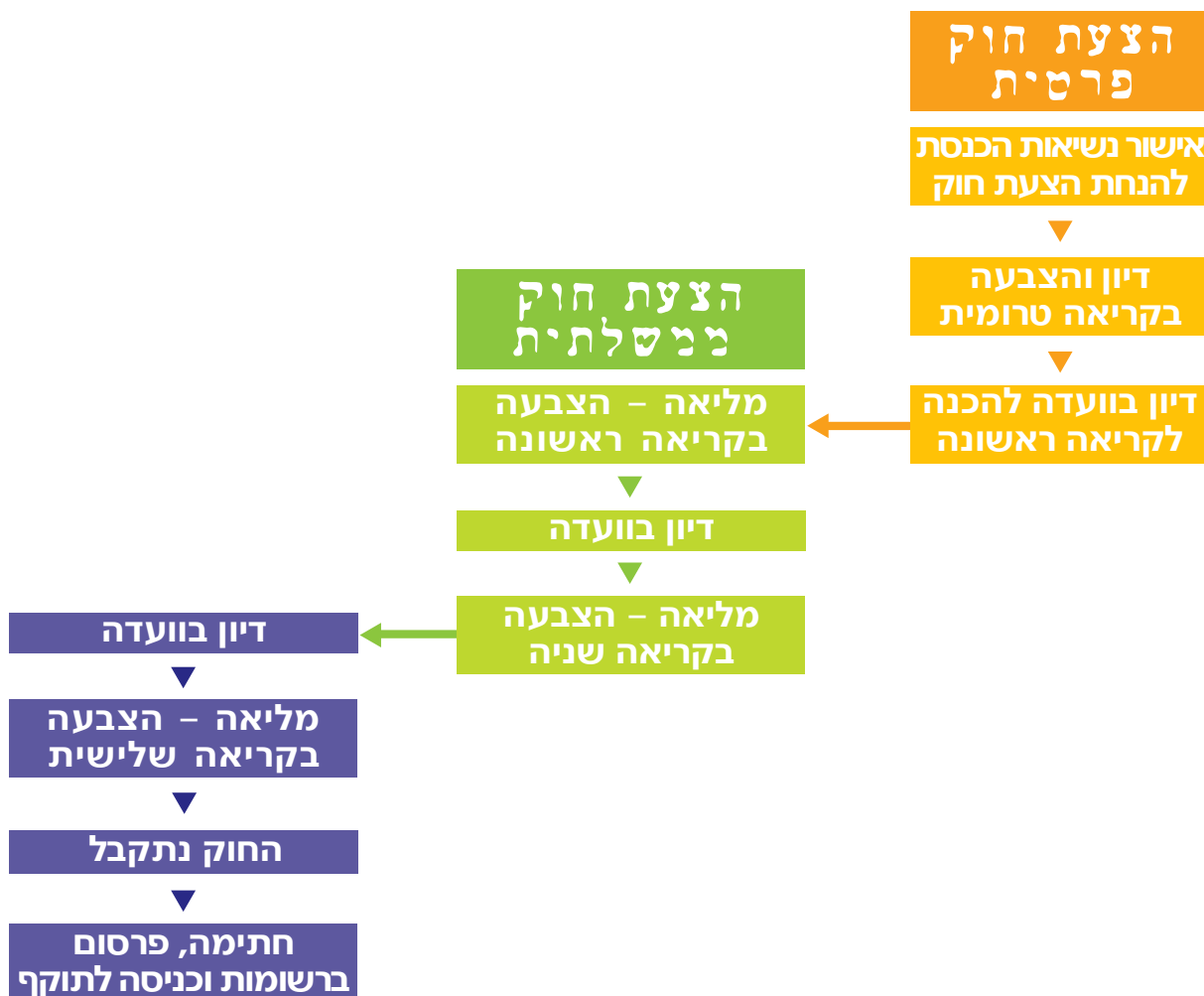
קריאה טרומית

ר' קריאה מקדימה

קריאה לסדר

אם חבר כנסת גורם להפרעה באולם המליאה בזמן ישיבה, הוא נקרא לסדר על-ידי יושב-ראש הישיבה. לאחר שלוש קריאות לסדר רצופות, שלא נענו, רשאי יושב-הראש לקרוא לחבר הכנסת לצאת מהאולם, ואף לבקש מהסדרנים להוציאו אם הוא מסרב לצאת (ר' הוצאה מהמליאה).

(הליך) קבלת הצעת חוק בכנסת

קריאה מקדימה

הקריאה המקדימה ידועה גם כקריאה טרומית, והיא ההצגה הראשונה של הצעת חוק של חבר כנסת (הצעת חוק פרטית) במליאת הכנסת. ההצעה מוצגת על-ידי חבר הכנסת המציע, או חבר כנסת אחר מטעמו. לאחר דיון מחליטה המליאה אם להעבירה לוועדה (ר' ועדות קבועות וועדות לעניין מסוים) או להסירה מסדר היום.

קריאה ראשונה

במקרה של **הצעת חוק** ממשלתית, הקריאה הראשונה היא ההצגה הראשונה של החוק **במליאת הכנסת** והיא מוצגת על-ידי השר שמשרדו הכין את החוק, או הסגן במשרדו. במקרה של הצעת חוק של חבר כנסת, זהו השלב השלישי לאחר **הקריאה המקדימה** ודיון ראשון בוועדה (ראה ועדות קבועות וועדות לעניין מסוים). לאחר הדיון במליאה, במידה שהצעת החוק מתקבלת **בקריאה ראשונה**, היא עוברת לוועדה להכנה לקראת **הקריאה השנייה** והקריאה השלישית. אם הצעת החוק אינה מתקבלת בקריאה ראשונה, היא מוסרת מסדר יומה (ר' סדר יום) של הכנסת.

קריאה שנייה

לאחר **הצעת החוק** מתקבלת בקריאה ראשונה, היא עוברת לוועדה (ר' ועדות קבועות לעניין מסוים) להכנתה לקריאה שנייה. בשלב זה עוד עשויים לחול בה שינויים מהותיים, ניתן לשלב בה הצעת חוק אחרת או שניתן לפצלה ליותר מהצעת חוק אחת. הצעת החוק מובאת **למליאת הכנסת** לקריאה שנייה על-ידי יושב-ראש הוועדה שדנה בה, המציג את הצעת החוק וההסתייגויות שהועלו על-ידי חברי הוועדה. ההצבעה על הצעת החוק בקריאה שנייה נעשית על כל סעיף בנפרד. לאחר שהצביעה הכנסת בעד ההצעה בקריאה שנייה, על-פי רוב תועלה ההצעה מייד גם **לקריאה שלישית**. רק לעיתים נדירות חוזרת הצעת החוק לדיון נוסף בוועדה, לאחר הקריאה השנייה.

קריאה שלישית

הקריאה השלישית היא השלב האחרון לפני **ההצעת חוק** מתקבלת כחוק. בקריאה השלישית עולה הצעת החוק כולה, כמקשה אחת, להצבעה במליאת הכנסת. לפני שההצעה הופכת לחוק עליה להתפרסם ב"רשומות". במידה שאין החוק אמור להיכנס לתוקף מייד עם פרסומו ברשומות, מצוין מועד הכניסה לתוקף בחוק עצמו.

קריאת ביניים

קריאת ביניים היא קריאה שקורא **חבר כנסת** ממקומו **במליאת הכנסת**, בזמן שחבר כנסת אחר נואם. קריאת ביניים מותרת ברשות יושב-ראש הישיבה, ואם חבר הכנסת ממשיך בקריאותיו לאחר שנקרא לסדר (ר' קריאה לסדר) בפעם השלישית, הוא מוצא מהישיבה. קריאות הביניים נרשמות ב**פרוטוקול** ומתפרסמות בדברי הכנסת. קיים נוהג שאין קוראים קריאות ביניים בנאומו הראשון של חבר כנסת חדש.

רוב רגיל

על-פי רוב מתקבלות החלטות בכנסת בהצבעה ברוב רגיל - כלומר, רוב חברי הכנסת המשתתפים בהצבעה.

44

רוב מוחלט

ישנן החלטות, כמו למשל על הצעת אי-אמון או תיקון סעיפים מסוימים בחוקי-יסוד, המתקבלות אך ורק בהצבעת רוב חברי הכנסת, כלומר על-ידי 61 חברי כנסת לפחות.

רוב מיוחד

במקרים בודדים יכול להיקבע שהצעה מסוימת תוכל לעבור רק ברוב מיוחד, שהוא גבוה יותר מרוב מוחלט של חברי הכנסת. כך, למשל, רק רוב של 90 חברי כנסת לפחות, יכול להחליט על השעיית נשיא המדינה.

רחבת הכנסת

שטח מגודר מסיבי למשכן הכנסת, השייך למתחם הכנסת, שעליו חלה חסינות על-פי חוק משכן הכנסת ורחבתו. רחבת הכנסת כוללת גינות, מגרשי חנייה, מבנה של משמר הכנסת וכיכר לפני המשכן. בכיכר מתקיימים טקסים רשמיים, כמו קבלות פנים לראשי מדינות זרות, וטקסי הנחת זרים לרגלי אש התמיד לזכר הנופלים במלחמות ישראל.

רחבת הכנסת

רשומות

העיתון הרשמי של מדינת ישראל, בו מתפרסמים מסמכים החייבים על-פי חוק בפרסום, כמו חוקים (ר' חוק), תקנות, פקודות, פטנטים, תקנון הכנסת ופרסומים אחרים שהחוק אינו מחייב לפרסום, אך יש בכך עניין ציבורי, כמו הצעות חוק וכתבי אמנה.

רשות הדיבור

חבר הכנסת רשאי לדבר, בין אם מדוכן הנואמים ובין אם ממקומו במליאת הכנסת, רק אם קיבל רשות של יושב-ראש הישיבה. יושב-הראש רשאי לשלול את רשות הדיבור מחבר כנסת לאחר שנקרא לסדר שלוש פעמים (ר' קריאה לסדר).

רשימת מועמדים

בבחירות כלליות לכנסת, משתתפות רשימות מועמדים. כל רשימת מועמדים חיבת לכלול לפחות מפלגה אחת, אך יכולה לכלול מספר מפלגות, או מפלגה וגופים או אישים נוספים שאינם רשומים כמפלגה. כאשר רשימת מועמדים נבחרת ונכנסת לכנסת, היא הופכת לסיעה (ר' סיעות). ועדת הבחירות רשאית לפסול רשימה שיש במטרותיה או במעשיה שלילת קיומה של המדינה כיהודית ודמוקרטית, הסתה לגזענות או תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל.

שאגאל

(ר' טרקלין שאגאל)

שאלתה

46

השאלתה הינה שאלה שחבר כנסת מפנה אל שר בתחום עיסוק משרדו. **תקנון הכנסת** עוסק בצורה שבה חייב כל סוג של שאלתה להיות מוגש, ומגבלות על תוכנן של השאלתות. ישנם שני סוגים של שאלתות: שאלתות ישירות, שהעתק מהן נמסר למזכירות הכנסת והתשובה עליהן נמסרת בכתב; ושאלתת בעל-פה, שחייבות באישור **יושב-ראש הכנסת** וסגניו (נשיאות הכנסת) ושהתשובה עליהן נמסרת בעל-פה במליאת הכנסת בשעת השאלתות. במקרה של שאלתות בעל-פה, לאחר מתן התשובה על-ידי השר או סגנו, רשאי חבר הכנסת השואל לשאול שאלתה נוספת. לכל **חבר כנסת** יש מסכת שאלתות לכל מושב כנסת.

שדולה (לובי)

שדולות הן קבוצות לחץ הפועלות לקידום נושאים מסוימים. במסגרת הכנסת פועלות שדולות שונות, חלקן רשמיות וחלקן בלתי רשמיות, חלקן פועלות ביוזמת חברי כנסת וחלקן חיצוניות, חלקן קבועות וחלקן פועלות באופן זמני בעניין מסוים. ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות) הכירה בזכותן של השדולות לפעול בכנסת, אך הטילה עליהן מגבלות מנהליות מסוימות. השדולות הידועות ביותר הן הלובי החברתי והלובי החקלאי.

שולחן הממשלה

מקום מושבם של השרים באולם המליאה הוא סביב שולחן הממשלה. השולחן, דמוי פרסה, עומד במרכז האולם, מול בימת יושב-הראש. סביב השולחן יושבים גם שרים שאינם חברי כנסת. לקראת כינונה של הממשלה ה-29, הגדולה במיוחד, נוסף שולחן, אף הוא דמוי פרסה, במרכז השולחן הישן.

שולחן הממשלה במליאה

תקנון הכנסת

קובץ תקנות, כללים והוראות, שגיבשה הכנסת במהלך השנים, להסדרת נהלים לעבודתה. תיקון התקנון וטיפול בעניינים הנובעים ממנו הם בתחום עיסוקה של ועדת הכנסת (ר' ועדות קבועות). **מליאת הכנסת** מאשרת תיקונים בתקנון. כשקיימים חילוקי דעות באשר לנאמר בתקנון, מועלה העניין בוועדת הפירושים (ר' ועדות מיוחדות).